

Itketkö sinä, ystäväni?

(Kirjeitä.)

**Ranskalaisella rintamalla,
Marraskuulla, 1914**

Sinun kirjeesi, ystäväni, on edessäni, ja minä kirjoitan siihen vastausta aina silloin kun sodan pauhu sallii senverran rauhaa että voin muutaman sanan panna paperille.

Sinun kirjeesi ilmaisee epätoivoa ja siitä valuu tuskan kyyneleitä lukijaansa vastaan.

Miksi sinä ystäväni itket?

Sinä sanot ihmiskunnan kaivanneen vapahdusta, vapahdusta sorrosta ja tyranniudesta, matalamielisyydestä ja raukkamaisuudesta. Mutta vapahdusta ei ole tullut, päinvastoin raain sorto ja tyrannius iskivät kansoja ankarammin kuin koskaan ennen. Vihan ja raakauden intohimot riehuvat nyt voimakkaammin kuin koskaan ennen ja raukkamaisuus ja matalamielisyys rehentelevät suurimpina hyveinä. Se kouristaa sinua ja saattaa sinut epätoivoiseksi. Sinä sanot elämäsi hukkaan kuluneen ja miljoonien muiden elämän.

Miksi sinä sitä kaikkea ajattelet ja itket?

Minäkin olin sellainen ennen, mutta nyt minä olen ollut elämäkoulun ylimmällä luokalla — tai alimmalla miten vain tahdot sitä nimittää — ja minä olen oppinut läksyni.

Itketkö sinä, ystäväni, sodan tähden?

Värisetkö sinä kauhusta ajatellessasi että miljoonat ihmiset ovat työksensä ryhtyneet toisiansa murhaamaan mitä kavalimmilla ja mitä katalimmilla keinoilla? Kummittelevatko sinun herkän miellikuvitukseksi edessä tuhansien ja taas tuhansien silvotut jäsenet, joista osa vielä elää ja osa on kuollut, mutta elävien jäsenien täytyy koettaa pitää mukansa kuolleita ja mätäneviä jäseniä? Tanssiiko sodan koko horna kauhistavana kummituksena sinun silmäsi edessä ja riistää sinulta uskon ihmisen vapauteen ja ylösnousemiseen? Viekö

ne sinulta viimeisenkin uskon ihmisen ihmisyydestä?

Mutta eikö ole yksinkertaisen selvää etteivät ihmiset tosissaan ole vapautta kaivanneetkaan. Kansoja ei voida tällä tavalla orjuuttaa senjälkeen kun he tuntevat todellisen vapauden kaipuun.

Eikö ole yksinkertaisen selvää että niin kauan kuin on ihmisiä jotka tahtovat tulla joukolla murhatuiksi niin kauan tulee olemaan sotia, suurempia ja pienempiä. Ja oikeastaan suuremmat sodat ovat hyödyllisempiä kuin pienemmät, sillä suuremmissa sodissa murhattaviksi haluavat pääsevät suuremmis sa joukoissa ja nopeammin intohimonsa perille.

Sanotaan nykyään olevan sotarintamilla ja rintamien takana harjoittelussa kaikkiaan kaksikymmentä miljoonaa miestä, ja yhä sanotaan uusia joukkoja saapuvan maapallon kaikilta kulmilta.

Jos kaksikymmentä miljoonaa ihmistä haluavat tulla murhatuksi, eikö se ole kylliksi suuri joukko viemään tahtonsa perille? Ja sitäpaitsi, eihän kukaan voikaan heitä estää, heillä kun on koko maailman aseet hallussaan... Oikeastaan siitä pitäisi iloita, että ne jotka haluavat maailmasta pois saavat siihen näin valtavan tilaisuuden kuin nykyinen sota on.

Voidaan sanoa, että nämä kaksikymmentä miljoonaa eivät ole lähteneet murhattaviksi, mutta taistelemaan ja voittamaan. Toisilla sanoilla sanottuna se merkitsee etteivät he olisi lähteneet murhattaviksi mutta murhaamaan. Mutta eikö ole selvää, luonnollista ja järjellistä että jokainen joka haluaa murhata voi itse tulla murhatuksi milloin hyvänsä. Yhden murhaamishalu on toisen murhaamishalu synnyttävä.

Minulle tämä kaikki nyt näyttää niin yksinkertaiselta, että luulisin sen kaikkien muidenkin käsittävän. Ja sentäh-

den kun se kaikki on niin yksinkertaista ja selvää sitä ei kannata surra. Tulee tottua ajattelemaan että tänään murhaataan sata tubatta huomenna kaksi sataa tuhatta ja niin aina loppumattomiin, kunnes koko ihmiskunta tulee ruumiillisesti kykenemättömäksi murhaamaan ja siirtämään uusia murhattavia. Vielä sittekin kun he ovat ruumiilliset voimansa menettäneet heidän sielunsa hiemoitsevat murhaa ja verta, mutta onneksi sielut eivät kykene toisiansa tappamaan.

Tätä murhaamista tulee ajatella jokapäiväiseen sivistyselämäämme kuuluvana yksinkertaisena tosiasiana, kuten jokapäiväistä elukkain teurastamista maailman suurissa teurastuskeskuksissa... Eikö olekin kuvaavaa? Tuhanen vähäniskaista härkää antavat yhden ruoskaa heiluttavan piiskurin ajaa itsensä teurastuskirveen alle. Ja samoin näkyy olevan ihmistenkin laita.

Miksi siis tätä kaikkea tulisi itkeä? Tiedetään sinä, ystäväni, että maailma ei pysy sivistyneenä ellei se silloin tällöin murhaa muutamia miljoonia ihmisiä. Ja meillähän ei ole lupa luopua sivistyksestä.

Ehkä sinä, ystäväni, ajatteletkin niitä jotka eivät haluaisi murhata eikä tulla murhatuiksi, mutta ruoska kädessä seisova piiskuri on heidät tänne pakottanut. Mutta sellaisia on maailmassa niin kovin vähän. Me vähät murhaamisen vastustajat voimme oppia suuren ylenkatseen innoittavan lahjan ja ottaa välttämättömyytemme vastaan suuremmalla ylimielisyydellä kuin yksikään vapaaehtoinen "sankari".

Suurella ylenkatseella ja tuskaa tuntematta minä tarjoan vereni ruoska kädessä seisovalle ajajalleni ja sanon: tässä on elämäni ja tumman punainen sydänvereni, vuodattakaa se miten haluatte, tehan ette kammo ihmisverta ettekä saa sitä koskaan liiaksi. Ja minä vien hänen eteensä nuoren veljeni, joka myöskin on tänne teurastamolle väkisin ajettu ja käsken ruoskakädessä seisovan piiskurimme ottamaan veljeni veren heti kun hän on minun vereni kylvin juoksentanut... Pienen vähemmistön tulee osata pilkata enemmistölaumoja, jotka elämän edistämisen ja oi-

keuden mimesssä väittävät murhaavansa miljoonia.

Tämän niin sanomattoman korkealle kehittyneen sivistyksemme oikeusohje näethän kuuluu: "Ken ei usko meidän sanelemaamme oikeuteen hänet tapetaan." Meidän sivistyksemme mukaan sodassa tapettavat ovat aina väärässä, tappajat aina oikeassa... Huomaatko, ystäväni, suuremmoista eroitusta sivistyneen moraalin ja maantierosvon moraalien välillä? Maantierosvon moraalii on itse rehellisyys sivistyneen moraalien rinnalla. Maantierosvo ei koskaan sano tappavansa uhriansa sentähden, että uhri olisi väärässä, mutta sentähden koska hän tahtoo uhrinsa rahat.

Miksikä siis ystäväni suret ja vuodattat raskaita kyynelitä tämän jokapäiväiseen sivistyselämäämme kuuluvan yksinkertaisen asian tähden? Jalomielisen ihmisen tuska on toki suuremman arvoisen kuin legionat, jotka hampaitaan kiristellen kilpailevat siitä kuka saisi ensiksi tilaisuuden ammuttaa aivottoman pääkallonsa mäsäksi kuularuiskuilla... Ei kannata kyynelöidä, jos kerran maailman ihmiset tahtomalla tahtovat hukuttaa itsensä omaan vereensä.

Sanotaan ihmisillä olevan kaksi tietä: kulkea onneen tai onnettomuuteen. Mutta että he kulkevat suureen onnettomuuteen, vieläpä julistavat sen suureksi hyveeksi, se todistaa etteivät ihmiset mitään onnen tietä tunnekaan. Mikä voisiakaan olla sellaisille ihmisille parempi kuin pikainen kuolema.

Kulvaa kyyneleesi, ystäväni, kannuunat ja kuularuiskut kyllä pitävät huolen siitä että kaikkia suruja ei ehdi kuukaan itkeä.

Ranskalaisella rintamalla, Syyskuulla 1915.

Minä olen saanut sinulta ainoastaan sen yhden kirjeen. Tiedän kyllä syyn miksi en saa sinulta enää kirjeitä. Meille ei anneta tulla muistoja ja miellikuvia teurastuskentän ulkopuolelta, että me pysyisimme täydelleen eroitettuna maailmasta ja ajattelisimme ainoastaan sitä, miten voisimme kavalammin ja raаемin murskata ihmisiä, joita sanotaan meidän vihollisiksemme... Senpätäh-

den minä jatkan sen ainoan sinulta saamani kirjeen vastaamista siihen saakka kunnes kuularuiskun luoti kulkee sydämeni lävitse tai räjähdyssommin kapaleet ruhjovot minut muodottomaksi.

Itketkö sinä, ystäväni, sen raakuden tähden, joka niin villinä ilmeni ihmisissä sodan syttyä? Ajatteletko sinä suuria kansajoukkoja Berliinin, Pariisin ja Lontoon kaduilla huutamassa verta ja kosta? Vuotavatko sinun kyönelesi sentähden kun havaitsit ihmisen lopukseen olevan vain verenhimoisen pedon, vaikka hän kulki naama siheäksi ajeltuna, muotivaatteet päällä ja viisaita kirjoja kainalossa?

Jos kyönelesi vuotavat sentähden niin minä kehoitan sinua tässä kohdassa jäykistymään tunteissasi, keskeyttämään kyönelesi ja katsomaan ihmisen sivistystä ennakkoluulottomasti.

Jos sinä repäiset ihmiseltä pois sivistyksen kuoret sinä huomaat että jällelle ei jää mitään, hänen sivistyksensä menee sivistyksen kuorien mukana. Ei hänestä ole tullut peto sodan kautta, peto hän on ollut rauhankin aikana. Ihmisen petomaisuus ei ole sodan seuraus, mutta sota on ihmisen petomaisuuden seuraus.

Hänen ihmisyytensä on ollut vain kavalu vaihe, jolla hän on pettänyt itseään ja herkkäuskoisia lähimmäisiään... Tai jos tämä kaikki on ihmisyyttä meidän ei olisi pitänyt koskaan tulla ihmisyydellä saatutetuiksi.

Minä tahdon sanoa sinulle ystäväni totuuden, koska elämä on minulle todellakin avoin kirja, eikä minulla ole mitään syytä kaunistella totuutta salaamalla siitä katkeramman puolen. Minä en halua olla niitä sankareita jotka uskaltavat pelotta kävellä jalat ihmisveressä ja pää vinkuvien kuulien ympäröimänä, mutta he eivät uskalla sanoa totuutta ihmisestä, hänen sivistyksestään ja ihmisyydestään.

Ihminen on tähän asti saavuttanut vain pienen osan ihmisyysominaisuuksia. Hän on saavuttanut osittaisen tiedon siitä mitä on ihmisyyys, mutta taitoa toteuttaa ihmisyyttä hän ei ole saavuttanut, ja sen taidon saavuttaminen näyttää vielä olevan ihmisen pitkän

matkan päässä. Ja kuitenkin tuo taito täytyy hänen saavuttaa, jos hän tahtoo säilyä. Jollei hän sitä taitoa saavuta hän häviää maapallolta jäljettömiin, niin kuin loppumattomassa ajan näytelmässä ei olisi ollutkaan kohtausta jossa ihminen esiintyi... Tosiolemukseltaan ihminen on vieläkin peto, mutta hän on kyennyt tietopuolisesta sivistyksestään kutomaan itsellensä ihmisyyserhon, jonka hänen petonsa kuitenkin repäisee rikki pienimmäinkin kihoituksen satuessa.

On totta, että kauhistuksen väristys kulkee hermoissamme silloin kun todella havaitsemme kuinka pienen osan ihmisyydestä ihminen on vasta saavuttanut. Mutta hetken katseltuamme tätä kauhistusta kasvoihin huomaamme paremmaksi tunnustaa tämän pedon olmassaolo kuin kieltää se. Ihmisen pedoksi tunnustaminen on totuus, sen kieltäminen kavala valhe.

Riisuttamme ihmiseltä sivistyksen kuoret me havaitsemme hänet mitättömäksi ihmisyyden kääpiöksi, joka vasta opettelee kahdella jalalla kävelyä, vaikka hän runoissaan, musiikissaan ja historiassaan on korottanut itsensä "sankariksi" ja "suureksi". Me huomaamme että suurimpaan sankaritekkoon — petoa itsestään tappamaan — ihminen ei ole vielä alkanutkaan.

Tämän totuuden havaitseminen kohtaa meidät jumaliksi — ei kuolematomiksi jumaliksi, sillä kuolematomia jumalia ei ole, mutta jumaliksi, jotka eivät sure pedon epäonnistunutta ihmisyyssokeilua, vaan julistavat että ihmisen on perinpohjin muututtava tai hävittävä maapallolta. Hänen häviämisesäkään ei ole tuskan arvoinen, sillä mikäpä mahti voisikaan elättää sellaista joka ei ole oppinut elämään.

Juoksuhaudassa joulunatonna, 1915.

Katselin taas kirjettäsi, sitä ainoaa tervehdystä, joka minulla on sinulta. Nyt vasta huomasin siinä jotain, jota en luullut sinussa enää olevan. Sinä sanot toisinaan itkeväsi omiakin syntejäsi... Mikä hirvittävä kohtalon iwa, mikä veriperinnön ääni! Syntejäsi itket sinä, joka kuuluit niihin vapaisiin

henkiin, joille käsite "synti" oli tuntematon!

Mutta sinun kohtalosi osottaa vain sen kuinka suurta valtaa veriperintö meissä pitää. Kun koettelemukset ovat liiaksi katkerat veriperintö astuu hallitsemaan meitä, se kääntää meidän ajatuksemme sisäänpäin silloin kun meitä ympäröivä ulkonainen maailma näyttää toivottomalta. Minäkin tunnen hyvin sen mielentilan. Madonnan ja hänen poikansa kuvat sädehtivät meille lämpiminä ja toivoa antavina silloin kun kaikki todellinen synnyttää inhon puistatuksia. Vielä muutama vuosi sitte minullakin oli sellaisia hetkiä, jolloin salaperäinen, käsittämätön yliluonnollisuus tuntui ainoalta todellisuudelta, inoalta jolla oli mitään arvoa. Mutta nyt minun kokemukseni ovat liian selvät ja järkeni liiaksi kyynillinen etsiäkseen mitään lohdutusta yliluonnollisista valheista, vaikkapa valheella olisi madonnan kasvot ja ehdottoman rakkauten liekki katseessaan.

Sääli että sinun kyyneleesi vuotavat synninkin tähden. Minäpä kerron sinulle jotain synnistä ja synnintunnosta.

Nyt on jouluaatto, ja me makaamme juoksuhaudassa. Me olemme maanneet täällä kolme vuorokautta saamatta ravinnon muruakaan, emmekä tiedä olemmeko enää lähelläkään omia joukkojamme. Kolme vuorokautta ovat kanuunat yhtämittaa laulaneet hosiannaansa, ja jokainen ken on yrittänyt kohoutua ylös juoksuhaudasta on joutunut yhtenänsä räjähtelevien pommin kappaleiden revittäväksi... Verta virtaa juoksuhautaamme, se sekaantuu juoksuhaudan pohjakuraan ja jalkamme tarttuvat veriseen savikuraan... Silloin tällöin toverini lankeavat polvillensa juoksuhaudan veriseen kuraan ja rukoilevat hartaasti. Mutta luuletko heidän rukoilevan syntiensä tähden? He eivät olisi nykyisen sivistyksen puolustussoittilaita jos he tuntisivat itse olevansa väärässä ja sentähden rukoilisivat. He rukoilevat että pyhä madonna tekisi ihmeen ja tuhoaisi kaikki saksalaiset sotajoukot yhdellä iskulla. Sitä he rukoilevat kiihkeän hartaina... Mutta kun he kohottavat polvensa juoksuhaudan verisestä loasta he kiroilevat vielä-

kin kiihkeämmin kuin olivat rukoilleet... Nämä miehet, jotka äsken muka nöyrinä rukouksessa lähestyivät mielikuvituksensa pyhää madonnaa seuraavana hetkenä huutavat avuksensa mielikuvituksensa pähöläistä, kiristelevät hampaitansa ja himoitsevat lähimmäisensä verta, toivoen sen kautta voitansa pelastaa oman kurjan elämänsä.

Sillä tavalla harjoitetaan sitä uskontoa, joka meille on antanut opin synnistä ja syntien sovituksesta katumuksen ja kyynellen kautta.

Älä siis ystävänä vaivaa itseäsi ajatteleamalla syntejäsi, ei sinulla niitä kuitenkaan ole. Hymyile madonnan kuvalle ja sano sille: — sinä veijari! Sinä olet monen muunkin lihaa kiduttanut aistillisella katseellasi ja monen ruumiillisen rakastamiskykyäsi menettäneen vanhuksen sinä olet saanut haavoittelemaan taivaallisesta hetäirasta, joka voi kihoittaa vielä senkin jota maalliset kaunottaret eivät enää saa tuleen sytyttämään.

— — —

Miehet juuri päättivät heittää arpaa siitä kenen on lähdeittävä ryömimään ulos juoksuhaudasta, tiedustelevaan olemmeko kokonaan eroitetut o ista joukoistamme ja onko meillä mitään pelastuksen mahdollisuutta. Minä tardojouduin lähtemään vapaaehtoisesti, koska minua kuolema ei vähääkään peloi, päinvastoin luulisin tuntevani jonkunlaista voitonriemua saadessani kuolettavan iskun, sillä sehän vapauttaisi minun inhosta, jota tuottaa ihmisen alennuksen ainaainen näkeminen... Hyvästi siis, ystävänä, jos nämä lienevät jo viimeiset rivit, jotka olen tilaisuudessa sinulle kirjottamaan.

Muistutus: Ettet luulis; minun vain pintapuolisesti käsittävän uskonnon mystiikkaa huomautan että sen suurin vetovoima on siinä että taivaallinen rakkaus oletetaan ehdottomaksi. On todellakin aivan ylivoimainen kiusaus langeta hakemaan lohdutusta sieltä missä rakkaus uskotaan olevan ehdotonta. Mutta tämä ehdottomuus juuri on epätoivoisen hengen luoma mielikuva, jonka se yhä uudelleen kutoo aina silloin kun kaikki todellaolevainen näyttää

epäonnistuneelta, pettävältä ja rikki-
ruhjoutuvalta.

Sairaalassa, maaliskuulla 1916.

Tänään vasta jaksan liikuttaa kättäni
niin paljon, että voin jatkaa muutaman
rivin kirjittäni, jonka aloitin syksyllä
1914.

Minä olen maannut kauan, en vielä
tiedä kuinka kauan, tietämättä olevani
vielä elävien kirjoissa. Ensimmäisenä
päivänä heräämisen jälkeen lääkäri kysy-
si minulta kuinka minä voin tunties-
sani jälleen elämää suonissani? —
Minä olen aina voinut erinomaisen hy-
vin; olisihan toki häpeä voida huonosti
näin erinomaisen hyvässä maailmassa,
vastasin minä hänelle ja hymyilin hie-
man pilkallisesti. Hän puisti päätänsä ja
meni matkoihinsa, kai luullen minun
menettäneen järkeni sen lihakappaleen
mukana, jonka räjähdyspommin kappale
ole rinnastani repinyt.

Nyt vasta minä muistan kirjeesi vil-
meisen lauseen. Sinä sanot: "Kuumim-
min kuitenkin kyyneleeni vuotavat rak-
kaudemme tähden... rakkaudemme,
joka oli niin kaunis ja täydellinen sen
lyhyen ajan jonka se sai elää."

Sinä, ystäväni, siis itket meidän rak-
kaudemme tähden... Mutta ajat-
telehan ystäväni, eikö olekin hupsua
itkeä sentähden josta olemme syvim-
min iloinneet? Eikö se, jota sinä sanot
täydelliseksi, elä muistoissa virkist-
ävänä hetkenä, joka kannattaa mieltä-
vissaan uudelleen elää? Paljon on nii-
takin, jotka eivät koskaan ole tunte-
neet täydellisen rakkauden riemua.
Kerron sinulle jotain siitäkin.

Eräänä yönä minä makasin valveil-
lan ja näin harvinaisen kohtauksen.
Huoneesen tuotiin lievästi haavottunut
sotilas, nuori ehkä noin kahdeksantois-
ta vuoden iässä oleva poikanen. Kun
kantajat olivat poistuneet jäi nuori nun
na yksin katselemaan haavottunutta
nuorukaista. Nuoren sotilaan ruumis
oli harvinaisen kaunis ja hänet oli pes-
ty puhtaaksi. Hän ei valittanut, makasi
vain väsyneenä silmät ummessa. Nun-
na katseli kauan haavottunutta nuoru-
kaista ja mitä kauemmin hän katseli sitä
enemmän hänen silmänsä liekehtivät ja
hänen hengityksensä tuli kiihkeämmäk-

si. Viimein hän näytti päättäneen jo-
tain ja vilkuili ympärilleen, hiipi mi-
nun vuoteeni luo ja katsoi minua kas-
voihin. Mutta kun minä hengitin sään-
nöllisesti ja pidin silmäni suljettuina
hän hiipi jälleen nuoren sotilaan luo.
Hän polvistui sotilaan vuoteen viereen
ja vapisevin käsin availi nuoren sotilaan
sairaalapaidan kiinnittimiä. Saatuaan
paidan auki hän sulki silmänsä ja siveli
käsillään nuorukaisen puhdasta ihoa, ja
viimein hän äkkiä suuteli nuorukaista
vatsaan...

Minä katselin tuota harvinaista mur-
henäytelmää mielenkiinnolla ja ajatte-
lin: tuossakin on yksi elämänkieltäjä,
joka säihkyvin silmin ja raskain hengi-
tyksin ikävöipi osaansa rakkaudesta,
mutta ei ole uskaltanut sitä ottaa...
Mutta kun nunna oli suudellut nuoru-
kaista hänen kasvoilleen lensi kauhun
ilme ja hän vapisi kuin ankanan iskun
saanut. Hän kääntyi oikealla seinällä
olevan madonnan kuvan puoleen ja al-
koi hyljää rukoilla. Hän rukoili kauan,
ja minä kuulin kuinka tuska nyyhkytti
hänessä ja näin kuinka kyyneleet vuo-
laina valuivat hänen hekkuvia poskian-
sa pitkin.

Sinä oli ihminen, joka uskoi miehen
ja naisen rakkauden saatanan kavalaksi
juoneksi ja tuskasta vavisten katui että
liha oli hänet pakottanut ihaillemaan
nuoren sotilaan ruumista.

Sinä, ystäväni, sanot nauttineesi rak-
kaudesta täydellisesti ja sentähden si-
nun ei pitäisi sen muistoa kyynelillä
surkastuttaa...

Sinun mielestäsi rakkaudemme on
ehkä särkyneet. Ehkäpä! Mutta eihän
sen särkyminen voi pois pyyhkäistä
sitä riemua jonka se on meille joskus
tuonut... Sitäpaitsi, lieneekö särky-
mätöntä rakkautta muualla kuin mielli-
kuissa ja niissäkin vain sellaisilla ih-
misillä, jotka eivät ole rakkaudesta
nauttineet, mutta toivovat ja odotta-
vat sitä vapisten, kuten tuo nunna tääl-
lä. Ihmimillinen rakkaus särkyy sen-
tähden koska se ei ole eikä näy voivan
olla ehdotonta. Emmekö me kaikki,
parhaimmatkin meistä, aseta rakkaudel-
lemme jokseenkin tarkasti määrättyjä
ehtoja? Emmekö kaikki kuvittele ra-
kastettavaamme miellyttäväksi ja ter-

veeksi? Kukapa meistä tahtois olla elämänsä län rakastettunsa sairaanhoitaja, jos sairaus on sellaista laatua, joka muuttaa rakastettumme ruumiin suloutta, heikontaa tunteiden tulisuuatta, vieläpä lamauttaa hänen sielunsakin voimat?

Minä oletan rakkauden, jos se kerran on ollut syvällistä ja täydellistä, säilyvän kauniina muistona läpi elämän, vaikkapa sen ulkonaiset ilmenemismuodot olisivatkin särkyneet. Suruksi ja katkeruudeksi minun mielestäni kaunis ja täydellinen rakkaus ei voi koskaan tulla. Ja lisäksi minun järkeni sanoo, että meidän tulee kestää ei ainoastaan vihan villi mylvintä vaan myöskin rakkauden muistojen polttavat salamät. Miljoonittain on niitä, jotka kestävät vihan raivot, vieläpä muistelevat vihaansa suurella nautinnolla, mutta hyvin vähän on niitä jotka jaksavat koota itsellensä lämpimän muiston menetetyistä rakkaudesta, niistä hetkistä jolloin rakkaus oli ilmenemismuodoiltaankin kaunis, syvä ja täydellinen.

Lääkäri tuli häiritsemään. Kielsi minua kirjoittamasta, koska se hänen tietojensa mukaan pahentaa minun ennestäänkin pillalla olevia hermojani. Miesparka ei näy lääkäritädöllään tajuavan, että minulla piisaa hermojen lujuuatta pitemmälle kuin lihan ja luuni kestävät. En viitsi kuitenkaan hänen kanssaan väitellä, koska sotilaan vastaanannominen ei merkitse mitään. Sotilas on elukka, joka ei saa tietää mitään itsestään eikä lähimmäisistään.

Sotavankileirillä Venäjällä, Elokuulla, 1919.

Vihdoinkin olen saanut sinulta, ystävänä, kirjeen. Venäläiset vallanpitäjät eivät näytä pitävän raskauttavan vaarallisena sitä jos heidän sotavankinsa saa kirjeen, ja sentähden he elvät kirjettänsi varastaneet, kuten on käynyt kaikille toisille lähettämillesi kirjeille rintamalla ollessani.

Sinua, ystävänä, ei ole rauha lohduttanut. Sinä sanot kuluttaneesi ruumiisi voimat lähes loppuun, työkykysi sanot menneen ja tuskasi ei löydä lohdutusta. Sanot toivoneesi rauhalta lohdutusta, mutta sitä ei tullut, koska ei tullut to-

dellista rauhakaan. Erityisesti sinä väkeroit kirjeessäsi sitä kun sanot pettäneen viimeisenkin toivon, johon vielä salaisesti luotit, nimittäin nousevan köyhällistön vallan oikeuteen, mutta valtaan nousut köyhällistö näyttäytyi samojen raakojen intohimojen uhriksi kuin entisetkin vallanpitäjät.

Sinun kyyneleesi siis vuotavat nyt erityisesti sentähden kun sosialistiset ihanteet, jotka saarnasivat rauhaa ja oikeutta kaikille, käytännössä muuttivatkin itsensä täydelliseksi vastakohdaksi: tyranniudeksi. Sinä et voi käsittää, kuinka sosialistisen hallituksen valistusvälineiksi voivat tulla hirsipuut, ammuttamiset ja pakkotyövängilat, ne samat välineet joilla vanha vääryys valtaansa piti. Sinun ajatuksesi menevät sekaisin ajatelllessasi muuttuneen rumuudeksi ja raakuudeksi kaiken sen jonka piti edustaa uutta, kauniimpaa ja oikeampaa elämänjärjestystä. Sinun silmäisi edessä on venäläinen esimerkki kaikkine hirvittäväisyyksineen, ja sinä mittaat kaikkia sosialistisia aatteita ja ihanteita sen mukaan.

Ja totta onkin, että hänelle ken ei ole onnistunut tunkeutumaan elämänjärjestyksen syvimpiin salaisuuksiin, tai oikeammin yksinkertaisuuksiin, tämä uusi isku, lämä ristiriita sosialististen aatteiden ja niiden käytäntöön soveltuttamisen välillä voi tuntua iskulta, joka vie viimeisenkin luottamuksen ihmisen ihmisyydestä. Ja joutaisi sellainen luottamus mennäkin, sillä mitäpä me haudomme mielessämme sellaista, jota todellakaan ei ole vielä olemassa; voimemehan tarttua siihen uudelleen sitte kun se tulee olemaan.

Mutta toiselta puolelta eikö tämä uusi kauhustus pitänyt selvästi olla näkyvissä jo aikojä ennen sen tuloa nimittäin niille jotka tuntevat elämämme järjestyksen hulluuden kaikessa alastomuudessaan. Minä muuna kuin vihana ja kostona saattoi tulla työväenluokan valta kaiken sen perästä mitä työväenluokalle oli tehty, ja erittäinkin kun se tuli ensiksi sellaisissa oloissa ja sellaisen kansan keskuudessa kuin nyt tapahtui. Mutta menettää sentähden kaiken toivonsa osottaa vain meidän tietämisemme nurinkuruisuutta — ehkäpä myöskin

on se merkki sen oikean tuntemisen heräämisestä, että mihinkään todella suureen me ihmiset emme äkkiä kykene, emme edes sosialististen aatteiden ohjaamina. Me teemme mistä tahansa aatteista petomme palvelijan niinkauan kuin peto meissä elää. Suurta olisi käyttää valtaa ilman kostoja, mutta kukaan nykyisistä ihmisistä ei näy siihen kykenevän.

Etkö sinä, ystäväni, mitenkään voitottua siihen kaikkisovittavaan ajatukseen että ihminen ei ole vielä oppinut elämänsä läksystä kuin murto-osan ja sentähden hänen täytyy yhä uudelleen ja uudelleen käydä kokemusten ankaraasti kurittavien koulujen läpi? Tähän ajatukseen totuttuasi sinä saat tunnollisesti rauhan ja kyyneleesi lakkaavat vuotamasta. Silloin sinä olet panssaroitu kaiken nyt tapahtuvan ja tulevaisuudessa tapahtumaan tulevan nurinkurisuuden varalta. Sinä näet ihmisen elämän kouluna, jossa ei ole anteeksi antamista eikä tilaisuutta pakenemiseen, vaan jokaisen kansan ja jokaisen luokan on opittava läksynsä tai tuhouduttava. Jos sosialistitkaan eivät vielä ole oppineet elämän koko läksyä se on vain pieni lisätodistus siitä kuinka vähän ihminen yleensä on oppinut.

Emmehän me sosialistitkaan ole muuta kuin tämän maailman ihmisiä. Huonoista ihmisistä ei ole mahdollista tehdä hyviä sosialisteja, ja mikä merkitsee paljon enemmän, huonojen olojen vallitessa hyvistäkin ihmisistä voisi tulla huonoja sosialisteja, mutta hyvien ja oikeudenmukaisten olojen vallitessa huonoistakin ihmisistä voi tulla hyviä sosialisteja.

Yhden käytännöllisen neuvon minä sinulle, ystäväni, tahtoisin antaa, voidakseni jälleen saavuttaa voimia ja mielenlujuutta katsellaksesi sortumatta maailman murhenäytelmää. Jätä ainakin toistaiseksi kirjalliset harrastukset — niin paljon kuin llenet niillä mainetta saavuttanutkin — jätä kaiken olevalsen arvosteleminen vähemmäksi ja ryhdy ruumiilliseen työhön.

Koko ajan kuin olen ollut sotavankina minä olen tehnyt ankaraa ruumiillista työtä, ja niin vanhanaikaiselta kuin se tuntuukin, minä voim sanoa työn tuottaneen itselleni tyydytystä ja ennenkaikkea vähemmän tarpeetonta hermojen taakkaa. Melkein jokaisena päivänä minun käteni ovat verinaarmuissa, sillä lievimmässäkin tapauksessa työ tuottaa naarmuja, mutta minä en vaihtaisi ruumiillista työtä hermoja tärisyttävien runojen kirjoittamiseen, valkapa siihen olisi tilaisuuskin.

Pitkälle rappeutuneet heikot ja lurjukset pelkäävät ruumiillista työtä, ja sentähden he koettavat juonitella kaikilla mahdollisilla keinoilla säilyttääkseen leipäpalansa. Ja tämä heikkojen ja lurjusten juonittelu leipäpalansa puolesta onkin yksi aikamme huomattavampia vitsauksia, koska nämä juonittelijat sekottavat senkin vähän mikä yrittää ihmisjoukoille selvitä.

Ole sydämellisimmin tervehditty! Nosta pääsi, kuivaa kyneleesi ja julista yksinkertaisimpia totuuksia, välittämättä mikä on palkkasi siitä. Silloin olet tehnyt velvollisuutesi ja voit hyvällä omalla tunnolla seisoa ihmiskunnan edessä, kulkekooppa se siltä elämännonnen tai pikaiseen tuohon.